

‘નિયમસાર’ ૫૦મી ગાથા. થોડું બાકી છે ને? અહીં સુધી આવ્યું છે. ટીકા ફરીને લઈએ.
‘જે કોઈ વિભાવગુણપર્યાયો છે તેઓ પૂર્વે (૪૯મી ગાથામાં) વ્યવહારનયના કથન દ્વારા ઉપાદેયપણે કહેવામાં આવ્યા હતા પરંતુ શુદ્ધનિશ્ચયનયના બળે (શુદ્ધનિશ્ચયનયે) તેઓ હેય છે.’ આહાહા...! ચાર ભાવ પર્યાય જે છે, એ ઉપર પણ દષ્ટિ દેવા જેવી નથી. જાણવા જેવી છે. જાણવામાં આવે પણ આદર તો એક ત્રિકાળી દ્રવ્યસ્વભાવ, ધ્રુવ સ્વભાવ એ એક જ આદરણીય છે. એ આવ્યું ને? ‘શુદ્ધનિશ્ચયનયના બળે (શુદ્ધનિશ્ચયનયે) તેઓ હેય છે. શા કારણથી? કારણ કે તેઓ પરસ્વભાવો છે,...’ ત્રિકાળી દ્રવ્ય સ્વભાવની અપેક્ષાએ વર્તમાન પર્યાય એ પરસ્વભાવ છે. આહાહા...! ત્રિકાળી દ્રવ્યસ્વભાવની અપેક્ષાએ.. કેમ કે એ દષ્ટિનો વિષય છે. ત્રિકાળી ચૈતન્યવસ્તુ એ દષ્ટિનું ધ્યેય વસ્તુ છે. એની અપેક્ષાએ ચાર ભાવ હેય છે. પર્યાયમાં ચાર ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે (એ હેય છે). આહાહા...! હવે આમાં એને શુભરાગને હેય માનવો કઠણ પડી જાય. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, ભગવાનની પૂજા અને ભક્તિને હેય માને છે. પ્રિયંકરજી! હોય છે, શુભભાવ અશુભથી બચવા આવે છે પણ એ હેય છે.

એ છોડવાયોગ્ય છે. આદરવાયોગ્ય નથી. આહાહા...! અહીં સુધી તો આવ્યું હતું.

‘સર્વ વિભાવગુણપર્યાયોથી રહિત શુદ્ધ-અંત:તત્ત્વસ્વરૂપ...’ એ પણ હજી ભાવ લીધો. આહાહા...! ‘સ્વદ્રવ્ય ઉપાદેય છે.’ જોયું? અંત:તત્ત્વસ્વરૂપને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. જરી ઝીણી વાત આવશે. પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું તો અંત:તત્ત્વ જે ત્રિકાળી સ્વભાવ, તેને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. સમજાણું કાંઈ? હજી સ્વદ્રવ્યનો આધાર બીજો લેશે પાછો. આહાહા...! એ શુદ્ધ અંત:તત્ત્વ એટલે ભાવસ્વરૂપ ‘સ્વદ્રવ્ય ઉપાદેય છે.’ ત્રિકાળી દ્રવ્ય સ્વભાવભાવ તે ઉપાદેય છે.

‘ખરેખર સહજજ્ઞાન-સહજદર્શન-...’ આહાહા...! જે અંત:તત્ત્વસ્વરૂપ કહ્યું એ. સમજાણું? ‘વિભાવગુણપર્યાયોથી રહિત શુદ્ધ-અંત:તત્ત્વસ્વરૂપ સ્વદ્રવ્ય...’ કહ્યું, એ અપેક્ષાએ ‘ખરેખર સહજજ્ઞાન-સહજદર્શન-સહજચારિત્ર-’ ત્રિકાળી. ‘સહજપરમવીતરાગ-સુખાત્મક શુદ્ધ અંત:તત્ત્વસ્વરૂપ...’ આહાહા...! શુદ્ધઅંત:તત્ત્વસ્વરૂપ. શુદ્ધઅંત:સ્વભાવભાવસ્વરૂપ ‘આ સ્વદ્રવ્યનો આધાર...’ આહાહા...! એને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું, ત્યારે એના સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. ત્રિકાળી સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. આહાહા...! અને એ સ્વદ્રવ્યનો આધાર છે એ પંચમપારિણામિકભાવ છે. આહાહા...! છે?

‘શુદ્ધઅંત:તત્ત્વસ્વરૂપ આ સ્વદ્રવ્યનો આધાર...’ એ દ્રવ્ય. આહાહા...! અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન જે ધ્રુવ, એ ‘સ્વદ્રવ્યનો આધાર...’ આહાહા...! ‘સહજપરમપારિણામિકભાવલક્ષણ...’ એ પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહી, ત્યારે ગુણને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. આહાહા...! વર્તમાન ક્ષણિક રહેનારી પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહી, તો કાયમ રહેનાર સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. પણ એ સ્વભાવ જે કાયમ રહેનારો છે, એનો આધાર સ્વદ્રવ્ય છે. આહાહા...! આકરી વાત છે. ‘આ સ્વદ્રવ્યનો...’ આ સ્વદ્રવ્ય એટલે? ત્રિકાળી સ્વભાવનો. વર્તમાન સ્વભાવ પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું, ત્યારે ત્રિકાળી સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. એ સ્વદ્રવ્યનો આધાર.. આહાહા...! દ્રવ્યનો આધાર. એ ત્રિકાળી સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. એ ‘સ્વદ્રવ્યનો આધાર સહજપરમપારિણામિકભાવ લક્ષણ (—સહજ પરમ પારિણામિક ભાવ જેનું લક્ષણ છે એવો) કારણસમયસાર છે.’ આહાહા...! આકરી વાત છે.

પરદ્રવ્ય તો ક્યાંય રહી ગયા. આત્મા સિવાય કર્મ, શરીર, વાણી, મન એ તો ક્યાંય દૂર રહી ગયા. એને તો અહીંયા પરદ્રવ્ય તરીકે પણ ગણવામાં નથી આવ્યા. આહાહા...! અહીંયા તો એની પર્યાય, એક સમયની મુદ્તવાળી ક્ષાયિક આદિ પર્યાય, એને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું, તો ત્રિકાળી સ્વભાવ, હજી દ્રવ્ય નહિ, ત્રિકાળી સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. અને એનો આધાર કારણપરમાત્મા. એકરૂપ. સ્વભાવવાન. સ્વભાવનો આધાર સ્વભાવવાન કારણપરમાત્મા. આહાહા...! એ કારણસમયસાર.

૫૦મી ગાથામાં ગજબ છે. આહાહા..!

અહીંયા તો પોતાની સત્તામાં જે પર્યાય થાય છે, એ પર્યાયને પરદ્રવ્ય કહી. આહાહા..! ગજબ વાત છે. ત્યારે ત્રિકાળી ગુણસ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. ત્રિકાળી ગુણસ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. અને એ સ્વદ્રવ્યનો આધાર પરમપારિણામિક કારણસમયસાર આહાહા..! આવા શબ્દો તો શ્વેતાંબરના ૩૨-૪૫ સૂત્રની ટીકામાં ક્યાંય નથી. આહાહા..! ગજબ વાત છે.

પરદ્રવ્યને પરદ્રવ્ય તો કહ્યું, એ તો ક્યાંય રહી ગયા. આહાહા..! એ તો ઔપચારિક પરદ્રવ્ય છે. શરીર, વાણી, કર્મ, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ તો ઔપચારિક પરદ્રવ્ય છે. હવે આત્મામાં જે રાગાદિ અને ક્ષાયિક આદિ પર્યાય થઈ... આહાહા..! એ અણઉપચારી દ્રવ્ય છે. વાસ્તવિક દ્રવ્ય નથી. આહાહા..! પર્યાય છે. પર્યાયને અહીંયા પરદ્રવ્ય કહી. આહાહા..! અને એને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહી ત્યારે પર્યાયના ત્રિકાળી સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યો. સ્વદ્રવ્યમાં પણ દષ્ટિ.. એનો આધાર જે પરમપારિણામિકભાવ છે ત્યાં દષ્ટિ દેવાની છે. આહાહા..! કોઈ દિ' આવું સાંભળ્યું ન હોય.

મુમુક્ષુ :- આપ નવી વસ્તુ લઈ આવ્યા.

ઉત્તર :- આ વસ્તુ ભગવાન પાસેથી આવી છે. અને તે પોતાના માટે બનાવ્યું છે. 'કુંદકુંદાર્ય' કહે છે, આ તો મેં મારા માટે બનાવ્યું છે. આહાહા..! તો એનો લાભ ક્યારે થાય છે? મારા માટે બનાવ્યું, તો એનો લાભ.. એ બનાવ્યું એ કહેવું એ વ્યવહાર છે. કારણ કે એ પરમાણુની પર્યાય છે. આહાહા..! એ પરમાણુની પર્યાયને તો અમે ઉપચાર અને અણુપચારથી પણ મારું છે એમ નથી કહેતા. આહાહા..! ગજબ વાત છે. પોતાના આત્મામાં અનંતગુણની અનંતી પર્યાય (થાય), ચાહે તો ક્ષાયિક, ક્ષયોપશમ, ઉપશમ હોય, તેને અહીં લક્ષ છોડાવવા પરદ્રવ્ય તરીકે (કહ્યું). એ અલ્પ સત્ત્વમાંથી નવી નિર્મળ દશા, આનંદની દશા ઉત્પન્ન નથી થતી. આહાહા..!

પરદ્રવ્યમાંથી જેમ આનંદની ઉત્પત્તિ નથી થતી એમ ચાર પર્યાય છે, પોતાના અસ્તિત્વમાં છે, પરના અસ્તિત્વમાં નથી. પણ એની સ્થિતિ એક સમયની છે. આહાહા..! એ કારણે એક સમયની સ્થિતિમાંથી નવો પરમ આનંદ પ્રગટતો નથી. આહાહા..! એ કારણે. 'શા કારણથી?' એમ કહ્યું હતું ને? 'શા કારણથી?' એમ કહ્યું હતું ને? 'કારણ કે તેઓ પરસ્વભાવો છે,...' એમ કહ્યું હતું. આહાહા..! ઓલા ત્રિકાળી સ્વસ્વભાવ છે. આહાહા..! હવે જ્યારે પર્યાય ક્ષાયિક, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ઔદયિક, તેને પરદ્રવ્ય કહી, પરસ્વભાવ કહી, ત્યારે હવે સ્વદ્રવ્ય કોને કહીએ? આહાહા..! કે સ્વદ્રવ્ય તો ત્રિકાળી ગુણ, જ્ઞાન આનંદ આદિ ધ્રુવ રહેનાર છે. પર્યાય તો એક સમય રહેનારી છે. આહાહા..! ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વભાવ, તેને અહીંયા સ્વદ્રવ્ય કહીને એ સ્વભાવનો આ ભેદ છે. એ સ્વભાવનો આધાર સ્વદ્રવ્ય કારણપરમાત્મા છે. આહાહા..! કહો, 'ધન્નાલાલજી'! 'ગ્વાલિયર'માં કદી સાંભળ્યું નથી.

આહાહા...! આવી વાત! આહાહા...! અમૃતના દરિયા વહ્યા છે. અમૃતના દરિયા વહ્યા છે. આહાહા...! આહાહા...!

ભગવાન! તું એક દ્રવ્ય છો ને? એકરૂપ ત્રિકાળી એકરૂપ દ્રવ્ય છો ને? આહાહા...! તું ત્રિકાળી કારણપરમાત્મા છો ને નાથ! તું કારણ પરમાત્મા... આહાહા...! જેમાં ગુણ અનંત છે એના ભેદ પણ નથી. અનંતા ગુણ છે, એના પ્રભુ તને ભેદ પણ નથી. તું તો એકરૂપે એ દ્રવ્ય જે સ્વભાવ ત્રિકાળી છે. આહાહા...! ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વભાવ. પર્યાયને તો પરમાં, પરદ્રવ્યમાં નાખી દીધી. ડાલ દીધા. પણ ત્રિકાળી જે તારો સ્વભાવ છે, એ પણ દ્રવ્ય છે, પણ એ દ્રવ્યનો આધાર કારણપરમાત્મા છે. આહાહા...! અરે...! આવી વાત ક્યાં છે? કાને-કાને વાત પડે. આહાહા...! ક્યાંય છે નહિ ૩૨-૪૫ (સૂત્રમાં) આહાહા...! આ ચીજ કોઈ જુદી છે. એ અંતરની આવેલી ચીજ છે. આહાહા...!

એકરૂપ ચૈતન્ય, એકરૂપ ચૈતન્ય, એના અનેક સ્વભાવ, તેને અહીંયા સ્વદ્રવ્ય તરીકે કહેવામાં આવ્યો છે. આહાહા...! એકરૂપ જે ત્રિકાળી ભગવાન, કારણ સમયસાર પરમપારિણામિક સ્વભાવભાવ, એકરૂપ સહજ સ્વભાવભાવ, તેના આશ્રયે રહેનારા જે જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ સ્વભાવ, તેને અહીં સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. આહાહા...!

સ્વભાવના બે ભેદ પાડ્યા. એક પર્યાયસ્વભાવ, એક ગુણસ્વભાવ. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! પર્યાય સ્વભાવને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું... પરદ્રવ્યની તો અહીં વાત જ નથી. એના પર્યાયસ્વભાવને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું, ત્યારે ગુણસ્વભાવ ત્રિકાળને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. આહાહા...! ત્યારે એ સ્વદ્રવ્યનો આધાર... સ્વદ્રવ્યમાં તો અનંતગુણ છે, અનંતગુણ છે. આહાહા...! તો એનો એકરૂપ આધાર કારણપરમાત્મા છે. આહાહા...! સમજાય એવી વાત છે. આહાહા...! ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! હિન્દુસ્તાનમાં જુદી જાત છે. લોકોને નવી લાગે. આ શું? આવું શું વળી કહ્યું? હજી તો સ્વદ્રવ્યનો આધાર કારણસમયસાર લીધો. સ્વદ્રવ્ય બીજું જુદું કેવું?

અહીં તો સ્વદ્રવ્ય કોને કહ્યું? પ્રભુ! પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું... શરીર, વાણી, મન, કર્મની તો અહીં વાત જ નથી. સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એની તો વાત જ નથી. એ તો પરદ્રવ્ય એના કારણે આવ્યા, એના કારણે રહ્યા, એના કારણે પરિણમે છે. એના કારણે પરિણમે છે, એને કારણે પરિણમન કરીને રહે છે. એની હયાતીમાં તારો બિલકુલ અધિકાર નથી. આહાહા...! સ્ત્રી, કુટુંબ, શરીર, વાણી, મન, એની પર્યાયમાં પણ તારો કોઈ અધિકાર નથી. દ્રવ્ય-ગુણમાં તો નથી... આહાહા...! એની પર્યાયમાં પણ તારો બિલકુલ અધિકાર નથી. એને પરદ્રવ્ય કહ્યું એ નહિ. એ તો જુદી ચીજ છે. એને પરદ્રવ્ય શું? આહાહા...! તારામાં જે ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક પર્યાય થાય છે, એ પર્યાય જ્યારે કાયમ ટકનારી નથી, અને એના આશ્રયે લાભ, નવા આનંદનો લાભ થતો નથી. આહાહા...! એ કારણે ક્ષાયિક આદિ પર્યાયને પણ અમે પરદ્રવ્ય કહી, તો સ્વદ્રવ્ય કોણ? તારું સ્વદ્રવ્ય કોણ? આહાહા...!

ગજબ વાત છે. આ શાસ્ત્ર કાંઈ 'સોનગઢ'નું છે?

મુમુક્ષુ :- અહીંથી છાપ્યું છે.

ઉત્તર :- ગમે ત્યાંથી છાપેલું હોય. શાસ્ત્ર, ગાથા, ટીકા આ તો હજારો વર્ષથી ચાલતી આવે છે. 'કુંદકુંદાચાર્ય'ને તો બે હજાર વર્ષ થયા. આ ટીકાને નવસો વર્ષ થયા. આહાહા...! છેલ્લામાં છેલ્લી, સારમાં સાર એકલું માખણ છે. આહાહા...!

પ્રભુ! તારી પર્યાયમાં પણ જે નથી, એની તો અમે વાત જ નથી કરતા. તારી પર્યાયમાં જે ચીજ નથી. સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, કર્મ, શરીર, વાણી, મન, એ તો તારી પર્યાયમાં પણ નથી. આહાહા...! એમ છે કે નહિ? આહાહા...! પ્રભુ! તારી પર્યાય-અવસ્થા જે છે, જે ત્રિકાળી દ્રવ્ય અને દ્રવ્યનો આધાર જે કારણપ્રભુ! એની જે ત્રિકાળી અનંત પર્યાય... આહાહા...! એને પણ પ્રભુ અમે પરદ્રવ્ય કહ્યું. કેમ કે એના તરફથી લક્ષ છોડાવવા. એને લક્ષે આસ્રવ ઉત્પન્ન થાય છે, પ્રભુ! પર્યાયને લક્ષે આસ્રવ ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા...! અને જ્યારે પરદ્રવ્યને આશ્રયે આસ્રવ ઉત્પન્ન થાય માટે સ્વદ્રવ્ય જે અનંતગુણ છે... આહાહા...! પણ નવી ઉત્પત્તિ થવી, જે નવા આનંદ અને શાંતિનો પ્રવાહ આવવો, ધર્મનો પ્રવાહ આવવો, એ અનંતગુણના ભેદ ઉપરથી સ્વદ્રવ્ય કહ્યું એનાથી પણ નથી. આહાહા...! કહો, 'રજનીભાઈ'! જિંદગીમાં કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી. રૂપિયા... રૂપિયા... રૂપિયામાં. રૂપિયામાં પોતે રૂપ ઘૂસી ગયું. પોતાનું રૂપ ત્યાં રૂપિયામાં ઘૂસી ગયું. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, કે પર્યાયમાં પરદ્રવ્યની જ્યાં હયાતી ત્રિકાળ નથી. પોતાની પર્યાય અવસ્થા, દ્રવ્ય-ગુણ એકબાજુ રાખો, પણ એની પર્યાય-અવસ્થામાં પરદ્રવ્ય ત્રિકાળ નથી. એને ક્યાંય અડતા પણ નથી. પોતાની પર્યાય પરદ્રવ્યને અડતી નથી. આહાહા...! અરે...રે...! આ વાત.. પોતાની પર્યાય પરને અડતી નથી, એ પરની વાત અમે નથી કરતા. પણ પોતાની પર્યાયમાં જે અસ્તિત્વ છે, એના આશ્રયે પણ શાંતિ, આનંદ, નવો આનંદ, નવી શાંતિ ઉત્પન્ન નથી થતા. ભલે એ પર્યાયમાં શાંતિ અને આનંદ હોય. આહાહા...! પણ એ હજી અધુરી શાંતિ અને આનંદ છે. અરે...! ક્ષાયિક ને આનંદ હોય. આહાહા...! છતાં એક સમયની પર્યાય છે. એના આધારે નવી આનંદની પર્યાય, પર્યાયમાંથી પર્યાય નથી આવતી. એ કારણે પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહી, પર્યાય સ્વભાવને પરદ્રવ્ય કહી ત્યારે ગુણ સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

પરદ્રવ્યની તો વાત જ નથી. તારી એક સમયની ક્ષાયિક આદિ પર્યાય, કેવળજ્ઞાનાદિ પર્યાય... આહાહા...! એને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહી, ત્યારે સ્વદ્રવ્ય કોણ? આહાહા...! સ્વદ્રવ્ય ત્રિકાળી સ્વભાવ, ધ્રુવ સ્વભાવ. જ્ઞાન, દર્શન અનંત-અનંત અનંતદર્શન, અનંતજ્ઞાન, અનંતશાંતિ, અનંતસ્વસ્થતા, અનંતપ્રભુતા, એવી જે અનંતસ્વભાવ શક્તિને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું, ત્યારે એનો આધાર કોણ? તેનો આધાર એકરૂપ કારણપરમાત્મા. આહાહા...! હવે અહીંની મશ્કરી કરે

એવું છે ને? 'તારાયંદજી'! આવી વાત કે દિ' સાંભળી છે? આહાહા...! ગજબ કામ કર્યું છે. એક ગાથાએ તો બાર અંગનો સાર... આહાહા...!

એ સ્વદ્રવ્ય જે છે, એ 'સહજજ્ઞાન-...' ત્રિકાળી, 'સહજદર્શન-...' ત્રિકાળી, 'સહજચારિત્ર...' ત્રિકાળી, 'સહજપરમવીતરાગ-સુખાત્મક...' ત્રિકાળી, એવું જે 'શુદ્ધઅંતઃતત્ત્વસ્વરૂપ...' અંતઃતત્ત્વસ્વરૂપ કીધું છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! ઓલામાં આવે છે ને? ભાઈ! તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનમાં. ભાઈ! 'હિંમતભાઈ'! તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં. ત્યાં તત્ત્વને ભાવ કહ્યો છે અને અર્થને દ્રવ્ય કહ્યું છે. અર્થ કર્યો છે. તત્ત્વાર્થ. આહાહા...! તત્ત્વ એટલે ભાવ અને અર્થ એટલે દ્રવ્ય. આહાહા...! એની શ્રદ્ધાને સમકિત કહે છે. એ વાત અહીં લે છે. કે જે એનો ત્રિકાળી ભાવ એ સ્વભાવ છે... આહાહા...! ત્યારે તેનો આધાર તે અર્થ એટલે સ્વદ્રવ્ય છે. એ કારણપરમાત્મા છે. આવી વાત છે. આહાહા...! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા સિવાય આ વાત ક્યાંય સાંભળવા ન મળે. આહાહા...! અત્યારે સંપ્રદાયમાં પણ ફેરફાર થઈ ગયો. સત્યને અસત્ય અને અસત્યને સત્ય કરીને માર્ગ ચલાવવો એ માર્ગ ચાલે નહિ, મારા નાથ!

પ્રભુ! તું કોણ છો? આહાહા...! તું તો અનંતગુણનો આધાર છો. આહાહા...! અનંતગુણસ્વરૂપ પણ નહિ. આહાહા...! પર્યાયનો તો આધાર નહિ. આહાહા...! ગજબ વાત છે. શું આમાંથી કાઢવું? આહાહા...! એ ત્રિકાળી સ્વભાવ, એને પણ અમે સ્વદ્રવ્ય-દ્રવ્ય કહીએ છીએ. આહાહા...! ત્યારે એ ત્રિકાળી સ્વભાવનો આધાર, એકરૂપતા. આ ત્રિકાળી સ્વભાવ એ અનેકરૂપ છે. જ્યારે પર્યાયને પરદ્રવ્ય કહી, ત્યારે ગુણ અનેક છે માટે તેને સ્વદ્રવ્ય કહીએ છીએ. હવે પર્યાયની અનેકતાને પરદ્રવ્ય કહી, ત્યારે ગુણની અનેકતાને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. ત્યારે એનો આધાર ભગવાન એકરૂપ છે એને કારણપરમાત્મા કહ્યો. આહાહા...! ધન્ય ભાગ્ય! આહાહા...! આવી ચીજ છે. એની અંતરદષ્ટિ કરવી, એ ત્રિકાળી અનંતગુણ સ્વદ્રવ્યનો આધાર એકરૂપ છે. ઓલા તો અનેક થયા ને? અનંતદર્શન, અનંતજ્ઞાન આદિ અનંત થયા. એનો એકરૂપ જે કારણ પરમાત્મા, કારણ સમયસાર, તેનો આશ્રય લેતાં સમ્યગ્દર્શનથી માંડીને મોક્ષની પર્યાય પ્રગટ થાય છે. આહાહા...! આવું તો કોઈ દિ' તમારા બાપ-દાદા પાસે સાંભળ્યું નહિ હોય. આહાહા...! ગજબ વાત છે.

સંતો, દિગંબર, એમાં 'કુંદકુંદાર્યાર્ય', એમાં વળી 'કુંદકુંદાર્યાર્ય' કહે કે મેં તો મારા માટે આ બનાવ્યું છે. આહાહા...! મેં કોઈ બીજા માટે નથી બનાવ્યું. 'પુવ્વુત્તસયલભાવા પરદ્રવ્યં' આહાહા...! મેં મારા માટે કર્યું છે, કે જેટલી પર્યાયો છે એ બધા પરદ્રવ્ય છે અને પર સ્વભાવ છે. આહાહા...! કેમ કે એને આશ્રયે આત્માને શાંતિ વધતી નથી, ઉત્પત્તિ થતી નથી. ભલે ક્ષાયિકભાવ, ઉપશમભાવની શાંતિ છે, પણ એને અવલંબે નવી શાંતિ અને નવી આનંદની વૃદ્ધિ... આહાહા...! એનાથી થતી નથી. તેથી અમે... આહાહા...! અનંતગુણનો પણ આશ્રય કરવાની ના પાડી. કે અનંતગુણ એ સ્વદ્રવ્ય છે. આહાહા...! એનો આધાર... છે?

‘શુદ્ધઅંતઃતત્ત્વસ્વરૂપ આ સ્વદ્રવ્યનો આધાર...’ એને દ્રવ્ય કહ્યું. ત્રિકાળી સ્વભાવને દ્રવ્ય કહ્યું. પર્યાયને જ્યારે પરદ્રવ્ય કહ્યું, ત્યારે ત્રિકાળી સ્વભાવને સ્વદ્રવ્ય કહ્યું. આહાહા...! એવી વાત છે. અહીં તો હજી બહારમાં તકરાર ચાલે. વ્યવહારથી થાય, રાગથી થાય, શુભરાગથી થાય. અરે...! પ્રભુ! તારા હિતની વાત છે ને, નાથ! આ તો ચીજ અનંતકાળ... આહાહા...! ભાઈ! તેં વિચાર કર્યો નથી. અનંતકાળ ક્યાં ગયો? કઈ રીતે ગયો? અને કેવા ભવ કર્યા? આહાહા...! કોઈ શરણ નથી. જંગલમાં રખડતો હરણિયાને ગોળી મારીને ફાડીને ખાધા. સિંહે આવીને ફાડીને ખાધા. આહાહા...! એવા અનંતા અનંતા અવતાર કર્યા, પ્રભુ! હયાતીવાળી... હયાતીવાળી... આહાહા...! એ બધી હયાતીને છોડવા માટે, પ્રભુને પહોંચવા માટે... આહાહા...! કહે છે કે એ અનંતાગુણને પણ અમે સ્વદ્રવ્ય કહીએ, અને એ અનંત છે માટે તેના એકરૂપ આધાર દ્રવ્યને કહીએ છીએ. આહાહા...! વસ્તુને કારણ સમયસાર કહ્યું. ત્યાં દ્રવ્ય શબ્દ ન લીધો. ત્યાં કારણ સમયસાર લીધો. આહાહા...! કારણ કે તે કારણના આશ્રયથી કાર્ય થાય છે. આહાહા...!

કારણસમયસાર કેમ કહ્યું? છે ને? ‘શુદ્ધઅંતઃતત્ત્વસ્વરૂપ...’ અંતઃતત્ત્વ છે ને? એ ભાવ કીધો છે. અંતઃતત્ત્વ કીધું છે, એ ભાવ કીધો છે. એ અંતઃતત્ત્વસ્વરૂપ ‘આ સ્વદ્રવ્યનો...’ એ દ્રવ્ય. અંતઃસ્વભાવ ત્રિકાળી તે સ્વદ્રવ્ય. આહાહા...! તેનો ‘આધાર સહજપરમપારિણામિકભાવલક્ષણ...’ જેનું લક્ષણ... આહાહા...! ગજબ વાત છે આચાર્યોની. દિગંબર સંતો સિવાય આવી એક લીટી પણ ક્યાંય નથી.

મુમુક્ષુ :- આપ સિવાય પણ નથી આ. આવું આપે કાઢ્યું ન હોત તો અજ્ઞાની માણસને ખબર ક્યાંથી પડત?

ઉત્તર :- બધું જોયું છે. ૩૨-૪૫ સૂત્રો. (સંવત) ૧૮૭૬ની સાલમાં. પાંચ મહિનામાં ૪૫ સૂત્રો જોયા. આહાહા...! શ્વેતાંબરના ૪૫. સવારમાં એક વખત વ્યાખ્યાન આપવાનું. પછી બિલકુલ મૌન. પણ આ ચીજ, એક લીટી... આહાહા...! ગજબની વાત છે! આત્મા પ્રભુ! તારું હિત કરવું હોય તો, તારું શ્રેય અને ધર્મ કરવો હોય તો, પ્રભુ! પર્યાય આશ્રયે નહિ, અનંતાગુણના ગુણ અંશ છે એને આશ્રયે નહિ. કેમ કે ગુણ પણ એક અંશ છે. આહાહા...! એ અનંતગુણનો આધાર જે ભગવાન કારણસમયસાર છે એને દ્રવ્ય ન કીધું, ઓલા બેને દ્રવ્ય કીધું. પરદ્રવ્ય અને સ્વદ્રવ્ય. આને દ્રવ્ય ન કીધું. આને કારણસમયસાર કીધું. કેમ કે એ કારણમાંથી કાર્ય આવે છે. આહાહા...! કોઈ દિ’ સાંભળ્યું હતું? આહાહા...! આવો વીતરાગનો માર્ગ એ દિગંબર સંતો સિવાય આ કથન ક્યાંય નથી, પ્રભુ! એ કથન લોકોને આકરું લાગે. પ્રભુ! આકરું નથી. તારી ચીજ જ છે ને એ પ્રભુ! તું જ એવો છો ને. આહાહા...! એ અનંતગુણને જે પરદ્રવ્ય કીધા, એનો આધાર તું પોતે જ કારણરૂપ છો ને. એ ગુણના કારણરૂપ તો તું જ છો ને. આહાહા...! એ કારણ ભગવાન છે એનો આશ્રય લે, પ્રભુ!

તેમાંથી કાર્ય આવશે. પરદ્રવ્યમાંથી નહિ, સ્વદ્રવ્યમાંથી નહિ. આહાહા...! 'વિમલચંદ્રજી'! આવી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- અંત:તત્ત્વનો આધાર કારણસમયસાર?

ઉત્તર :- હા, કારણસમયસાર. અંત:તત્ત્વ તો સ્વભાવ, એનો આધાર તે કારણસમયસાર. આહાહા...! કેમ? કે એ અંત:તત્ત્વ જે કીધું એ તો અનંતગુણ છે. એ અનંતગુણને આશ્રયે તારું કાર્ય સિદ્ધ નહિ થાય, પ્રભુ! આહાહા...! તારું કાર્ય સિદ્ધ તો અનંતગુણનો આધાર એ કારણસમયસાર છે. એને દ્રવ્ય ન કહ્યું. કારણસમયસાર. એ કારણ, તારા કાર્યનું કારણ એ છે. આહાહા...! સમ્યગ્દર્શનરૂપી કાર્ય, સમ્યક્જ્ઞાનરૂપી કાર્ય, સમ્યક્ચારિત્રરૂપી કાર્ય, કેવળજ્ઞાનરૂપી કાર્ય એ બધાનું કારણ કારણસમયસાર છે. આહાહા...! આવી વાત તો ક્યારે આવી હશે? આહાહા...! ૫૦મી ગાથા.

'(-સહજ પરમ પારિણામિક ભાવ જેનું લક્ષણ છે...)' એ કારણસમયસારનું લક્ષણ આ છે. અનંતગુણ ભેદરૂપે નહિ. એમ કીધું. સમજાય છે? કેમ કે એનો આધાર 'સહજપરમપારિણામિકભાવલક્ષણ...' અનંતગુણ લક્ષણ એમ ન કીધું. આહાહા...! 'સહજ પરમ પારિણામિકભાવ જેનું લક્ષણ છે...' આહાહા...! 'એવો કારણસમયસાર છે.' ભગવાન. એને આશ્રયે પ્રભુ બધાને કાર્યની સિદ્ધિ છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે. આકરી લાગે, મોંઘી લાગે, અપૂર્વ લાગે, પણ વસ્તુ તો આ છે. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથ તીર્થકરોનો આ પોકાર છે. અનંતા તીર્થકરો, અનંતા કેવળીઓ અરે...! અનંતા સંતો, એનો આ પોકાર છે, છેલ્લામાં છેલ્લો આ પોકાર છે. આહાહા...!

પરદ્રવ્યનું લક્ષણ છોડી દે. પર્યાયનું પર્યાયરૂપ પરદ્રવ્ય.. આહાહા...! સ્વદ્રવ્યનું લક્ષણ ભેદરૂપે છે એ છોડી દે. આહાહા...! એનું કારણ 'સહજ પરમપારિણામિકભાવલક્ષણ...' એનું લક્ષણ એમ કર્યું. ત્રિકાળી કારણસમયસારનું લક્ષણ. અનંતગુણ સ્વભાવ એમ ન લીધું. આહાહા...! ત્રિકાળી કારણસમયસાર, પ્રભુ! આહાહા...! એનું લક્ષણ એમ ન લીધું કે અનંતગુણ. આહાહા...! એનો આધાર કહીને સહજ પરમપારિણામિક લક્ષણ એનું કીધું. આહાહા...! ગજબ ટીકા કરી છે. આહાહા...! સ્વાભાવિક પરમપારિણામિકભાવલક્ષણ એમ કહ્યું છે. આહાહા...! અનંતગુણનો આધાર માટે તેને કહ્યું એમ પણ ન કહ્યું. એ અનંતગુણનો આધાર છે એનું લક્ષણ શું? એનું લક્ષણ શું? એનું લક્ષણ શું? ક્યા લક્ષણે તે લક્ષણ જણાય? ક્યા લક્ષણે તે લક્ષણ જણાય? આહાહા...! ધન્ય ભાગ્ય...! આહાહા...! વીતરાગની વાણી આ છે. ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવનું ફરમાન આ છે. પરમાત્મા ત્યાં રહી ગયા, વાણી આવી.

ભાષા શું છે? જોયું? 'સીમંધર' ભગવાન પાસે ગયા હતા. ત્યાંથી પરમાત્માનો આ નાદ લાવ્યા છે, પરમાત્માની ધ્વનિ આ લાવ્યા છે. ગાથા શું કીધી જોયું? 'પુવ્વત્તસયલભાવા' જે સ્વભાવ કીધા 'પરદવ્વં પરસહાવમિદિ હેયં' એમ ત્રણલોકના નાથની પાસે અમે સાંભળ્યું

છે. આહાહા...! ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ ત્યાંથી આવ્યા ને? ‘સગદલ્લમુવાદેયં’ આહાહા...! ‘સગદલ્લમુવાદેયં અંતરતત્ત્વં હવે અપ્પા!’ પણ એ સ્વદ્રવ્ય કોણ છે? કે અંતરતત્ત્વ જે ભાવ છે, ભાવ જે ગુણ છે, તેનો એકરૂપ તે આત્મા તે કારણ સમયસાર. ‘અપ્પા’ કીધું ને? આ ગાથામાંથી લીધું. ‘પુલ્લસયલભાવા’ પર્યાયાદિના ભેદો ‘પરદલ્લં પરસહાવમિદિ હેયં। માટે તે હેય છે. ‘સગદલ્લમુવાદેયં’ હવે સ્વદ્રવ્યો ‘મુવાદેયં’ પણ શું? કે ‘અન્તસ્તત્ત્વં’ એ અંતરતત્ત્વ ભાવ જે છે, ‘હવે’ એવો જે આત્મા. ‘અપ્પા’ એવો અંતર તત્ત્વનો જે આત્મા એકરૂપ જે છે... આહાહા...! આ ભગવાનની વાણીમાં આમ આવ્યું છે. આહાહા...! પછી નિશ્ચયની મશ્કરી કરે, વ્યવહારને અંદર મજા માને. સ્વતંત્ર પ્રભુ છે. આહાહા...! આવો અવસર ક્યારે આવે? આહાહા...! ‘કારણસમયસાર છે.’ આહાહા...!

‘એવી રીતે (આચાર્યદેવ) શ્રીમદ્ અમૃતચંદ્રસૂરિએ (શ્રી સમયસારની આત્મખ્યાતિ નામની ટીકામાં ૧૮૫મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’

સિદ્ધાન્તોડયમુદાત્તચિત્તચરિતૈર્મોક્ષાર્થિભિઃ સેવ્યતાં
શુદ્ધં ચિન્મયમેકમેવ પરમં જ્યોતિઃ સદૈવાસ્મ્યહમ્।
एते ये तु समुल्लसन्ति विविधा भावाः पृथग्लक्षणा-
स्तेणहं नास्मि यतोऽत्र ते मम परद्रव्यं समग्रा अपि।।

આહાહા...! આ ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’. ટીકા કરી ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવે’. આ આધાર આપે છે ‘અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવ’નો.

શ્લોકાર્થ :- ‘જેમના ચિત્તનું ચરિત્ર ઉદાત્ત છે...’ આહાહા...! જેમના જ્ઞાનનો અભિપ્રાય ઉદાર છે. આહાહા...! જેના ચિત્ત એટલે જ્ઞાન. જ્ઞાનનું ચરિત્ર એટલે આચરણ. એના જ્ઞાનના આચરણમાં જેની ઉદારતા છે. આહાહા...! ‘(ઉદાર, ઉચ્ચ, ઉજ્જવળ) છે...’ શું કહ્યું? જેના જ્ઞાનનું ચારિત્ર-આત્માની અંદર રમણતા, આત્મજ્ઞાનની રમણતા જેની ઉદાર છે. આહાહા...! ઉચ્ચ છે, ઉજ્જવળ છે. ‘એવા મોક્ષાર્થી...’ એવા મોક્ષાર્થી ‘આ સિદ્ધાંતનું સેવન કરો...’ આહાહા...!

‘આ સિદ્ધાંતનું સેવન કરો...’ આહાહા...! ‘કે ‘હું તો શુદ્ધ ચૈતન્યમય એક પરમ જ્યોતિ...’ ગુણભેદ પણ નહિ. આહાહા...! હું તો શુદ્ધ ચૈતન્યમય છું. ચૈતન્યવાળો એમ નહિ. હું તો શુદ્ધ ચૈતન્યમય એક. ભેદ નહિ, ગુણભેદ પણ નહિ. આહાહા...! ‘પરમ જ્યોતિ...’ એક પરમ ચૈતન્યજ્યોતિ. આહાહા...! એક પરમ ચૈતન્યજ્યોતિ. ‘પરમ જ્યોતિ જ સદાય છું...’ ત્રિકાળ છું. હું તો ત્રિકાળ સદાય પરમ જ્યોતિ છું. છે? ‘શુદ્ધ ચૈતન્યમય એક...’ આહાહા...! શુદ્ધ, ચૈતન્યમય, એક પરમ જ્યોતિ... આહાહા...! દ્રવ્ય. ‘જ સદાય છું...’ ‘પરમ જ્યોતિ જ...’ એકાંત કહ્યું. એકાંત કહ્યું જુઓ! કથંચિત્ આ છું ને કથંચિત્ આ છું, એમ ન કહ્યું. કથંચિત્ પરમજ્યોતિ અને કથંચિત્ પર્યાય... આહાહા...! એમ ન કહ્યું.

‘એક પરમ જ્યોતિ જ...’ પરમ જ્યોતિ જ ‘સદાય છું;...’ સદા હું એકરૂપ છું. આહાહા...! ‘સદાય છું; અને આ જે ભિન્ન લક્ષણવાળા...’ પોતાના ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવથી ભિન્ન લક્ષણવાળા. આહાહા...! ‘વિવિધ પ્રકારના ભાવો...’ આહાહા...! વિવિધ, અનેક પ્રકારના ભાવ પ્રગટ થાય છે...’ છે ખરા. ‘તે હું નથી,...’ ભાવ છે તે હું નથી. આહાહા...! અનંત અનંત ભાવ પ્રગટ થાય છે એ હું નથી. આહાહા...! ‘તે હું નથી, કારણ કે તે બધાય મને પરદ્રવ્ય છે.’ આહાહા...! મારો સ્વસ્વભાવ ચૈતન્ય પરમજ્યોતિ (છે). આહાહા...! પરમ એક જ્યોતિ મહા, એ સિવાય બધું પરદ્રવ્ય છે. આહાહા...!

‘તે બધાય મને પરદ્રવ્ય છે.’ એક પરમ જ્યોતિ ત્રિકાળી કારણસમયસાર, એ હું સ્વ છું. એ સિવાય બધી વાત પરદ્રવ્ય છે. અર...ર...! ગુણભેદ, પર્યાયભેદ પરદ્રવ્ય છે. તો દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, ધમાલ લાખો કરોડો ખરચીને મોટા ગજરથ ચલાવે અને વરઘોડા કાઢે... આહાહા...! એમાં અતિશય માની લે. ઇન્દ્રો. આપણે પણ આમાં થયું હતું ને? પહેલો ઇન્દ્ર એક લાખ પંદર હજાર. શું કહેવાય એ? ‘પૂનમચંદ ગોદીકા’. એક લાખ પંદર હજાર, બીજો અમારો ‘સુરત’વાળો ‘મનહર’ એંસી હજાર. આના મૂહૂર્ત વખતે. પણ એ બધી બહારની વાતું, બાપુ! એમાં કદાચ રાગની મંદતાનો ભાવ હોય પણ એ કોઈ ચીજ નથી. આહાહા...! એથી કોઈ ખુશ થઈ જવા જેવું નથી કે ઓહોહો...! હું એક લાખ પંદર હજારનો ઇન્દ્ર થયો સોધર્મ... આહાહા...!

અરે...! અહીંયા ‘આફ્રિકા’માં તો ‘રામજીભાઈ’નો ભાણેજ. આ ‘રામજીભાઈ’ નથી? નથી અહીંયા? નથી આવતા? ‘...’ પાસે બેસે. એમનો ભાણેજ સાડા ત્રણ લાખનો એક ઇન્દ્ર. ‘નાઈરોબી’માં સૌધર્મ ઇન્દ્ર બન્યો. સાડા ત્રણ લાખ. એમાં એમ થઈ જાય કે અમે.. આહાહા...! પણ એ વસ્તુ પરદ્રવ્ય. લેવું, દેવું એ આત્માના અધિકારની વાત જ નથી. એ પૈસો લેવો, દેવો, રાખવો... આહાહા...! એ અધિકાર જીવનો ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા...! એમાંથી આ મનાય જાય, કે આમાં દસ લાખ ખર્ચા, વીસ લાખ ખર્ચા માટે ક્યાંક ભવ ઘટશે અને ધર્મ થાશે (એ વાતમાં કાંઈ માલ નથી). આહાહા...! અહીં તો પ્રભુ આમ કહે છે. શુભભાવ હોય છે. અશુભથી બચવા એવો શુભભાવ-વ્યવહાર આવ્યા વિના રહેતો નથી. પણ એ વ્યવહાર કોઈ ધર્મ નથી. આહાહા...! આવતો નથી એમ પણ નહિ. અને આવે છે તે ધર્મ નથી. આહાહા...! અહીં તો મારાથી બધું પરદ્રવ્ય છે. મારે અને પરને કાંઈ સંબંધ નથી. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

